

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לא, תש"מ

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הצרי, פועל מן השם צָרִי

(ל"לשוננו לעם" קונטרס שא, עמ' 21)

פועל מן השם צָרִי כבר הובא במילון בן-יהודה, עמ' 5622, מסידור רב סעדיה גאון, עמ' ת:

מֶלֶךְ זוֹר וְהַצְרִי וְחָבוֹשׁ וְעָשָׂר.

ולא הייתי מעיר על זה אלא משום שנמצא עוד מקום אחד, שבו פועל מן השם צָרִי, והוא בקרובת הקליר לפרשת שקלים, בקטע המתחיל "אז מאז זמות בכל פעל", וזה לשון הפסקה:

הַעֲלֵה מִירוֹ פְּבוֹד רַע בְּבַעַל
וְזֶה לְלֹא זֶה פְּצָחוֹ בְּמַעַל
וְנָחוּ בְּחֵרוֹן אֶף לְגִנְיָ וְנַעַל
חֵל בְּעֵדָם חֶבֶר וְהַצְרִי תַעַל.

ונתפרשו הדברים כהלכה בכל פירושי הסידור, כגון ב"עבודת ישראל" ואחרים: כלומר, משום שהמירו בני ישראל את פְּבוֹד ה' (הנקרע רַע, שה"ש ה, טז) בעגל, ואמרו עליו על "לא זה" – "זֶה" (נחמיה ט, יח), נעזבו בחרון אף ה' לנגף ולביזיון. ומשה (חֶבֶר, מגילה יג ע"א), התפלל בעדם והביא להם צרי ורפואה. אלא שהתיבה והצרי נוקדה בסידורים "וְהַצְרִי", שאינו מתפרש כלל לפי ניקודו, וזה עשרות בשנים שאני מפרסם (בעל פה) את ניקודו הראוי "וְהַצְרִי תַעַל", כלומר פועל בבניין הפעיל מן השם צָרִי.

*

לאחר שכתבתי את ההערה, קראתי בכתב־יד פרמא 655,
ובו פירוש לקרובת הקליר, ומצאתי, שכבר נתפרשו שם השורות
כראוי, והרי מקצת מן הדברים:

וזה ללא זה פצחו במעל, וסרחו לקרות זה למי שאין שמו זה.
לפי שהקב"ה נקרא 'זה אלי ואנוהו' (שמות טו, ב), והם קראו לעגל זה, שפן
כחוב בעזרא: אף כי עשו עגל [מסכה ויאמרו זה אלהיך אשר העלך ממצרים].
ע"אללאזה, למי שאין שווה כלום, והבל הוא, ואין לומר כי הוא זה.
פצחו במעל, נמשלו לסוטה מנאפת תחת אישה תקח זרים¹, שנאמר
בה 'ומעלה מעל בה' מעל².

ד"א מן "ויזר על פני המים וישק" (שמות לב, כ; יומא כו ע"ב, שהובא
ברש"י לפסוק). מלמד שנתכוון לבדוקן כסוטה)

ובסוף העניין:

והצרי תעל, וריפא רפואה של עונשים, "והצרי (צ"ל הַצָּרִי) אין
בגלעד" (ירמ' ח, כב) וכמו "וצָרִי ולוט" (בראשית לו, כה). ועושינ
פעילה זו לתיבה זו מן הפעיל³.
תעל, שם דבר, לשון תְּעָלָה (ירמ' ל, יג).

הרי הכול מפורש כבר, ותמה על כל המפרשים שלא עמדו
על זה.

למקרא דברים אלה נזכרתי במה שהיה שגור בפנינו
בצעירותנו: בימינו קשה לחדש, משום שדבר טוב כבר נמצא
בראשונים, ודבר לא־טוב כבר נמצא באחרונים.
(הסיום יבוא)

-
1. מליצה על פי הפתוב ביחזקאל טז, לב.
  2. לא נאמר לשון זה באישה, אלא בעניין אחר בויקרא ה, יא! בסוטה
כחוב: ומעלה בו מעל (במד' ה, יב). ואולי יש כאן צירוף של שני פסוקים:
"ומעלה מעל" (שם), "בה' מעל" (יהושע ז, א).
  3. כלומר: וגזרו מתיבה זו פועל בבניין הפעיל.